

KLİMENT YEFREMOVİÇ VOROŞİLOV'UN GÖZÜNDEN 1939 YILI SSCB ORDUSU: PERSONEL, ASKERİ EĞİTİM VE ASKERİ HAVACILIK**1939 SOVIET UNION ARMY THROUGH THE EYES OF KLIMENT YEFREMOVICH VOROSHILOV: PERSONNEL, MILITARY TRAINING, AND MILITARY AVIATION****Aykut CAN*****ÖZ**

“Bu makale, Kliment Yefremoviç Vorosilov’un, 10-21 Mart 1939 tarihinde gerçekleştirilen Komünist Parti 18. Kongresi’nde, 1934’ten 1939’a kadar Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ordusunda yapılan reformlar, ordunun o günkü durumu, askeri havacılığı ve askeri eğitimine dair görüş ve Vorosilov’un 1934-1939 yılları arasında dair mukayeselerini ihtiva eden konuşması; bu konuşmaya dair Türkiye Cumhuriyeti Moskova Büyükelçiliği tarafından yapılmış tafsilatın, Türkiye Cumhuriyeti Hariciye Vekaleti ve Erkan-ı Harbiyesi’ne bildirilmesini gösteren arşiv belgesi ile ilgilidir.

Çalışmada, arşiv belgesiyle Vorosilov’un kongredeki konuşmasının birbiriyle olan ilişkisi incelenmiştir. Ayrıca Moskova’daki büyükelçiliğin bu konuşmayı Türkiye’ye çok hızlı bir şekilde bildirmesine dikkat çekilmiştir. Konuşmanın ilgili kısımlarının Türkçe’ye tercümesi yapılarak, Vorosilov’un konuşmasının içerisindeki Sovyet askeri havacılığına dair öne çıkan hususlar konuyla ilgilenen araştırmacıların istifadesine sunulmuştur. Bu çalışma aynı zamanda II. Dünya Savaşı öncesi atmosferin Sovyetlerce nasıl görüldüğünü de üst düzey bir Sovyet askerinin gözünden ortaya koymaktadır.

Arşiv belgesinde Vorosilov’un sadece askeri havacılığa dair bir konuşma yaptığı belirtilse de yapılan incelemede belgede belirtildiğinin aksine Vorosilov’un, sadece havacılık ile kısıtlı bir konuşma yapmadığı; ordu-siyaset ilişkisinden çeşitli diğer konularla beraber özellikle Sovyet ordusunun 1939’daki personel ve teçhizatının sayısı ve niteliği, personelin özlük, sosyal ve mali hakları ile askeri okul ve eğitimlerin 1934’e göre kıyaslamasına kadar geniş kapsamlı bir konuşma yaptığı tespit edilmiştir.

Makalenin temel kaynaklarını, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Türk Diplomatik Arşivinde tespit ettiğimiz ve Moskova Büyükelçisi Zekai Apaydın imzalı “Sovyet askerî tayyareciliği hakkında Vorosilov’un nutkunda münderiç malumatı tenvire medar olacak tafsilatı aşağıda arz ediyorum” cümlesiyle başlayan 21 Mart 1939 tarihli belge ve Komünist Parti 18. Kongresi’nde yapılmış tüm konuşmaların yayınlandığı, 1939 senesinde Moskova’da, Sovyetlerin yabancı dilde yayın merkezi olan Foreign Languages Publishing House tarafından İngilizce basılan The Land Of Socialism Today and Tomorrow adlı kitap teşkil etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sovyet, Rusya, Askeri, Vorosilov, Havacılık

Article Info**Araştırma Makalesi**

Geliş Tarihi: 22/07/2023

Kabul Tarihi: 25/08/2023

Atf

Can, A. (2023). Kliment Yefremoviç Vorosilov’un Gözünden 1939 Yılı Sscc Ordusu: Personel, Askeri Eğitim Ve Askeri Havacılık, *Anasay* 25, 125-140

* Dr. Öğr. Üyesi, Milli Savunma Üniversitesi Hava Harp Okulu, İstanbul / Türkiye, acan@hho.msu.edu.tr,

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-0204-8169>

ABSTRACT

This article is about the speech of Kliment Yefremovich Voroshilov at the 18th Congress of the Communist Party held on March 10-21, 1939, including the reforms in the USSR army from 1934 to 1939, the state of the army at that time, his views on military aviation and military training, and Voroshilov's comparisons between 1934-1939; It is related to the archive document showing that the details of this speech made by the Moscow Embassy of the Republic of Turkey were notified to the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Turkey and Erkan-ı Harbiye.

In this study, the relationship between the archive document and Voroshilov's speech at the congress was examined. It was also noted that the embassy in Moscow reported this speech to Turkey very quickly. By translating the relevant parts of the speech, the highlights of the Soviet military aviation in Voroshilov's speech were presented to the researchers. This study also reveals how the atmosphere before the Second World War was viewed by the Soviets through the eyes of a senior Soviet soldier.

Although it is stated in the archive document that Voroshilov only gave a speech on military aviation, contrary to what is stated in the document, Voroshilov did not make a speech limited to aviation; It has been determined that he made a wide-ranging speech on the army-politics relationship, along with various other topics, especially the number and quality of the personnel and equipment of the Soviet army in 1939, the personnel, social and financial rights of the personnel, and the comparison of military schools and trainings compared to 1934.

The main sources of the article are the document dated March 21, 1939, which we have identified in the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Türkiye, Turkish Diplomatic Archive and signed by the Moscow Ambassador Zekai Apaydın, which begins with the sentence "I am presenting the details below, which will serve as a source of disclosure in Voroşilof's speech about the Soviet military aviation" and "The Land of Socialism Today and Tomorrow", published in English by the Foreign Languages Publishing House, the foreign language publishing center of the Soviets, in Moscow in 1939, in which all the speeches made at the 18th Congress of the Communist Party were published.

Keywords: Soviet, Russia, military, Voroshilov, aviation.

Giriş

Türk-Rus ilişkileri Osmanlı İmparatorluğu'nun 1683 yılında Viyana Kuşatması'nda yaşadığı bozgunundan sonra Osmanlı İmparatorluğu aleyhine olmaya başladı. Leh Kralı Jan Sobieski'nin 1684'teki girişimleriyle Lehistan-Alman Çasarlığı, Rusya ve Venedik arasında Türklere karşı Mukaddes İttifak'ın kurulmasının akabinde Rusya ilk defa Avrupa Koalisyonu'ndan kabul edildi. Bu sayede, zaten Viyana Bozgunu'nu yaşamış olan Osmanlı'ya karşı batı ülkeleriyle beraber hareket etmekten çekinmedi (Kurat, 1987, s. 237).

Rusya, özellikle Çar I. Petro döneminden sonra Doğu Anadolu, Balkanlar ve hususen Boğazlar üzerinden Osmanlı'yı baskı altına almayı kurgulayarak Akdeniz'e inme temelli bir yayılmacılık politikası benimsedi. 19. yüzyılda bu politika doğrultusunda Doğu Anadolu'da Ermeniler'i Osmanlı İmparatorluğu'na karşı kışkırtırken, Balkanlar'da ¹ da panslavizm politikasını devreye soktu. I. Dünya Savaşı başlarında tarafsız kalmaya çalışan Osmanlı'nın tarafsızlık politikasına önem veren Rusya, bu sayede müttefiklerinden gelecek yardımları Boğazlar üzerinden alabileceğini düşünüyordu. Ancak Osmanlı'nın da savaşa girmesiyle Rusya'nın bu beklentisi son buldu. Çanakkale cephesi bu amaçla açtırılmış olsa da, Osmanlı'nın cephedeki galibiyeti nedeniyle Rusya için buradan da beklenen sonuç çıkmadı. Yardım

¹ İnalçık'a göre özellikle Tanzimat Fermanı ile birlikte canlanmaya çalışan Osmanlı'nın başına bu gibi gailer açmak, Çarlık Rusyası'nın bilinen bir vasıtasıydı (İnalçık, 1992, s. 69).

Research Article

Received: 22/07/2023

Accepted: 25/08/2023

Cite this article as:

Can, A. (2023). 1939 Soviet Union army through the eyes of Kliment Yefremovich Voroshilov: personnel, military training, and military aviation, *Anasay* 25, 125-140.

alamayan Rusya'nın siyasi, sosyal ve ekonomik sistemi 1917 ihtilaliyle yıkıldı. Yönetimi ele geçiren Bolşevikler 3 Mart 1918 tarihinde Brest-Litovsk Antlaşması ile savaştan çekildi. TBMM'nin kurulmasıyla beraber Türkiye ve Sovyetler arasındaki direkt ilişki de başlamış oldu. Milli Mücadelenin başarılı olacağını düşünen Rusya Sosyalist Federatif Sovyet Cumhuriyeti² 16 Mart 1921'de TBMM Hükümeti ile Moskova Antlaşması'nı imzaladı (Umar, 2004, s. 371, 372).

Milli Mücadelenin kazanılmasından sonra Türkiye, başta İngiltere olmak üzere Avrupa devletleri tarafından yalnızlaştırıldı. Lozan'da çözülemeyen meselelerin etkileri, Milletler Cemiyeti'nin Musul Meselesi vb. konularda Türkiye aleyhindeki tavır ve kararları Türkiye'yi uluslararası arenada yeni yakınlaşmalara itti. Buna mukabil, Rusya'nın da Mudanya Mütarekesi sonrasında başlayacak olan kalıcı barış görüşmelerine çağırılmaması (daha önce Türkiye ile Moskova Antlaşması'nı imzalamış olması nedeniyle) ve Sovyet heyetinin de görüşmelere Ankara Hükümeti ile birlikte katılma çabası 1923-1930 yılları arasındaki Türk-Sovyet ilişkileri için belirleyici bir unsur oldu (Aydoğan, 2017, s. 342).

Lord Curzon, Türkiye ve Rusya arasındaki yakınlaşmayı Rusya'nın Boğazlar meselesindeki "Boğazların yabancı savaş gemilerine kapatılması ve denetiminin Türkiye'ye bırakılması" tezine mukabil, kendisinin "Boğazlarda uluslararası komisyon kurulması" teziyle engellemeye çabaladı. Her ne kadar Lord Curzon'un tezi Türkiye'nin de Rusya karşısında yalnızlaşma endişesi sayesinde başarılı olup (Aydoğan, 2007, s. 343), Türk-Rus ilişkileri bu dönemde kısmen zayıflasa da, iki ülke arasındaki yakınlaşma ilerleyen süreçte devam etti.

Türkiye'nin ileride toplanacak olan Cenevre Silahsızlanma Konferansı'na davet edilerek, Milletler Cemiyeti'ne katılma ihtimalinin artması, bu sayede batı ile eskisinden daha yakın bir diplomasi izlemesi Milletler Cemiyeti'nin dışarısında bırakılacak olan Rusya'nın (Sander, 2020, s. 35) endişelenmesine sebep oldu. Aynı zamanda Rusya'nın İngiltere ile arasının bozulması, İngiliz donanmasının İstanbul'u ziyareti, Türkiye'de artan anti-komünizm gibi hususlar da Rusya'nın bu endişesini ziyadelendirdi (Aydoğan, 2007, s. 346). Bundan dolayı Sovyet Dışişleri Bakan Yardımcısı Karahan Ankara'ya ziyarete gelip 17 Aralık 1929'da yeni bir protokol imzalayarak Türkiye ve Rusya arasındaki dostluk antlaşmasını 3 yıl süreyle uzattı. Akabinde Türkiye'nin Dışişleri Bakanı Dr. Tevfik Rüştü Aras, iade-i ziyarette bulunarak 1930'da Moskova'ya gitti. Yine akabinde Sovyet Dışişleri Halk Komiseri Litvinov 16 Mart 1931'de Moskova Antlaşması'nın onuncu yılını tebrik ettiği bir mesajı Tevfik Rüştü Aras'a gönderdi ve 27 Ekim 1931'de Türkiye'yi ziyaret etti. Bu ziyarete iade-i ziyaret olarak da İsmet Paşa, Türkiye başbakanı sıfatıyla Mayıs 1932'de Moskova'ya gitti (Aydoğan, 2007, s. 346).

Sovyet Rusya, hem Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun onuncu yılını tebrik etmek hem de İsmet Paşa'nın 1932'deki Moskova ziyaretine mukabele etmek amacıyla SSCB Halk Komiserleri Konseyi Başkanı Molotov başkanlığında bir heyeti Türkiye'ye yollayacaktı. Ancak Molotov'un ani rahatsızlığı nedeniyle Türkiye'ye gönderilecek heyetin başına Vorşilov tayin edildi. Ziyaret, Sovyet heyetinin 26 Ekim 1933 tarihinde İzmir vapuru ile İstanbul'a gelişiyle resmi olarak başladı (Benhür&Yıldız, 2021, s. 2). Vorşilov'un Türkiye ile olan yakın temasları da bu ziyaret sayesinde başlamış oldu.

Bu çalışma, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi tasnifinde 21 Mart 1932 tarihli bir arşiv belgesini (TDA, 34835/137583/123, 20.03.1939) tespit edilmesiyle başladı. Mezkur belgede Vorşilov'un SSCB askeri havacılığı hakkında bir nutkunun olduğu, bu nutukta verilen bilgileri aydınlatmaya yönelik tafsilatın Türkiye Cumhuriyeti Hariciye Vekaleti ve Erkan-ı Harbiyesi'ne gönderildiği yazılıydı. Ancak belgede bu nutkun nerede ve ne zaman verildiği belirtilmemişti. Tarih yakınlıkları da göz önüne alındığında bu konuşmanın 10-21 Mart 1939'da gerçekleştirilen Komünist Parti 18.

² SSCB'nin 31 Aralık 1922'ye kadar resmi adı Rusya Sosyalist Federatif Sovyet Cumhuriyeti'di (Tellal, 2016, s. 155).

Kongresi'nde yapıldığı düşünüldü. Buna istinaden Vorosilov'un kongrede yaptığı konuşmanın tamamı incelendi (The Land of Socialism, 1939). Yapılan incelemeden anlaşıldığı üzere arşiv belgesinde söz edilen nutuk bu kongrede irad edilmiştir. Ancak belgede verilen bilgiler, Moskova Büyükelçisi tarafından buradaki konuşmadan istidrac ve başka kaynaklarla tafsil edilerek Türkiye'ye rapor edilmişse de Vorosilov'un bu konuşması belgede geçtiği üzere sadece havacılık ile ilgili değildir.

Bu makalede Türk-Sovyet ilişkilerinde önemli rol oynayan Vorosilov'dan kısaca bahsedilerek, Vorosilov'un konuşması tercüme edilmiş, konuşma metni ve adı geçen arşiv belgesi mukayese edilmiş, Vorosilov'un yaptığı konuşmada Sovyet askeri havacılığı ve eğitimi, Sovyet ordusunun durumu, ordu-siyaset ilişkisi, askeri personelin özlük, sosyal ve mali hakları ile ilgili görüşleri ve verdiği bilgiler ile II. Dünya Savaşı öncesi atmosfere Sovyetlerin yaklaşımı konuyla ilgili araştırmacılara sunulmuştur.

1. KLİMENT YEFREMOVİÇ VOROŞİLOV

4 Şubat 1881'de Rusya İmparatorluğu'ndaki Lugansk'a bağlı Verhneye Bahmustusky'da doğdu. Ailesi demiryolu işçisi olan Vorosilov, 1896'da metalürji fabrikasında çalıştıktan sonra, 1903'te lokomotif fabrikasında çalışmaya başladı. 1904'te Lugansk Bolşevik Komitesi üyesi oldu. 1905'te İşçi Temsilcileri Sovyet başkanlığı, Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi kongre delegeliği, Lugansk şehir meclisi başkanlığı, 1917'de Petrograd Devrimci Askeri Komitesi Komiserliği gibi görevlerde bulundu. Ayrıca 1. Lugansk Sosyalist birliklerinin başında Harkov'da Almanya-Avusturya birliklerine karşı da mücadele etti (Benhür&Yıldız, 2021, s. 1). Bundan sonra Ukrayna ordusunun oluşturulması çalışmalarına katılan Vorosilov, iç savaşta Güney Cephesi Askeri Sovyet üyeliği ve komuta heyetinde bulunduktan sonra, 10. Ordu Komutanlığı, Ukrayna Dışişleri Halk Komiserliği, Harkov Askeri Bölge Komutanlığı, Ukrayna Cephesi ve 14. Ordu Komutanlığı, 1919-1921 yılları arasında Devrimci Askeri Komite üyeliği, 1. Süvari Ordusu kuruculuğu, 1925-1934 yılları arasında Kara ve Deniz Kuvvetleri Halk Komiserliği ile SSCB Devrimci Askeri Komite Başkanlığı gibi görevlerde de bulundu (Benhür&Yıldız, 2021, s. 2).

Sovyetlerin 1933'teki Türkiye ziyaretindeki heyete Molotov yerine başkanlık etti. 27 Ekim 1933'te Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal ve Başbakan İsmet Paşa ile görüştü, 29 Ekim 1933'te Cumhuriyet Bayramı kutlamalarına katıldı. Törende Mustafa Kemal tarafından son derece sıcak karşılandı; kutlamalar boyunca yanından ayrılmadı ve bu ziyaretin devamında ise Türkiye'nin çeşitli şehir ve fabrikalarını ziyaret etti. Hatta İzmir'de bir caddeye adı verildi. Ancak caddenin adı daha sonra Plevne Caddesi olarak değiştirildi (Benhür&Yıldız, 2021, s. 3). Ayrıca İstanbul Taksim'deki Cumhuriyet anıtındaki heykeldeki şahıslar arasında Vorosilov'un da bulunduğu iddia edilse de bu husus tartışmalıdır.³

1934-1940 yılları arasında SSCB Savunma Halk Komiserliği, 1940 itibariyle SSCB Halk Komiserleri Konseyi başkan yardımcılığı ve SSCB Halk Komiserleri Konseyi altında yer alan Savunma Komitesi başkanlığı, İkinci Dünya Savaşı yıllarında Devlet Savunma Komitesi üyeliği, Kuzey Batı Cephesi komutanlığı, Leningrad Cephesi komutanlığı ile partizan hareketinin başkomutanlığı, 1943 Tahran Konferansında delegelik, İkinci Dünya Savaşı sonrası Birlik Kontrol Komisyon Başkanı, 1946'da SSCB Bakanlar Kurulu Başkan Yardımcılığı, 1953'ten emekli olacağı 1960'a kadar da SSCB Yüksek Sovyet Prezidyum Başkanlığı görevlerini icra etti. 1921-1961 yılları arasında Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi üyesi olduğu halde Kruşçev'in başlattığı Anti-Leninist harekete katıldı. Fakat 1964'te de Kruşçev'e darbe teşebbüsünde bulunup, 1966'dan öleceği 2 Aralık 1969 tarihine kadar da Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi üyeliğini sürdürdü (Benhür&Yıldız, 2021,

³ İmren Arbaç'a göre heykeldeki kişi Vorosilov değildir (Arbaç, 2017, s. 156).

s. 4). Ayrıca ileriki yıllarda Rus askeri akademisine⁴ ve Sovyet üretimi ağır sınıf bir tank serisi olan KV tanklarına adı verildi.⁵

2. DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI TÜRK DİPLOMATİK ARŞİVİ BELGESİNE GÖRE VOROŞİLOV'UN YAPTIĞI KONUŞMA

21 Mart 1939 tarihli arşiv belgesinde (TDA, 34835/137583/123, 20.03.1939) Moskova Büyükelçiliği'nin Türkiye'ye yazdığına göre Sovyet Rusyası'nın özellikle askeri havacılıkla ilgili arzusu, daha uzun menzilli, daha gelişmiş motorlara sahip, yüksek irtifalara ulaşabilen ve daha süratli uçaklar imal etmekte. Ancak buna mukabil havacılıkta yetişmiş insana eşyadan daha fazla önem veriliyordu. İyi yetişmiş personele sahip olmak, yüksek bir teknolojiye sahip olmakla eşdeğer önemi haizdi.

Girişte belirtildiği üzere büyükelçiliğin tafsil ettiği bu konuşma, belge ve kongre tarihleriyle içerikteki bazı hususların uyuşması nedeniyle, Komünist Parti'nin 10-21 Mart 1939 tarihinde icra edilen 18. Kongresinde geçmiş olmalıdır. Ayrıca belge tarihinin kongre bitiş tarihiyle aynı olması da Moskova Büyükelçiliğimizin görev sahasındaki gelişmeleri yakinen takip ettiğini göstermesi bakımından önemlidir.

Adı geçen arşiv belgesindeki yazının içeriği, makalenin ilerleyen bölümleriyle ilgi kurulabilmesinde kolaylık sağlamak amacıyla, belgedeki imlayla birlikte birebir olacak şekilde, aşağıya aktarılmıştır:

“Hariciye Vekâletine

Sovyet askerî tayyareciliği hakkında Vorosilof'un nutkunda münderiç malumatı tenvire medar olacak tafsilatı aşağıda arz ediyorum:

1934 ten başlıyan ikinci beş senelik plan Rusyada yalnız benzin istihsalini tezyit ve tayyare ve motör fabrikalarını takviye etmekle kalmadı, teknik elemanların da hazırlanmasını temin etmiş oldu ki asıl mühim iş de budur. Filhakika bu plan kadroların ihzarı için çok yardım etmiştir. Yoksa yalnız benzin istihsalatının ve motör ve tayyare inşaatının artması çok bir şey ifade etmezdi.

Sovyetler tayyare çeşitleri hususunda son tekniğin icaplarına tabi kalmışlar ve evvelce mesela çok miktarda (%50 kadar) keşif tayyaresi yapılırken şimdi her tarafta olduğu gibi onlar da bu nisbeti avcı ve bombardımanlar lehine hayli tenzile mecbur olmuşlardır.

Sovyet askerî tayyareciliğinin istihdaf ettiği gayeleri salahiyyetler makamlar şöyle ifade ediyorlar: “Askerî sanayimiz kendisinin yapabildiğini değil bize lazım olanı temin etmelidir. Biz isteriz ki o bize ilk önce bombardıman tayyareleri, en modern avcı ve hücum tayyareleri hazırlasın... Bu arzu en nihayet temin olundu. Fakat ikinci plan içinde sanayimizin yaptığı hücum ve avcı ve bombardıman tayyareleri artık bu gün demode olmuş gibidir. Bunlar oldukça yavaş gidiyorlar dı. Bunlar o seneler zarfında gerçi büyük bir kıymet temsil ediyorlardı. Lakin şimdi ehemmiyetleri kalmadı. Beş sene evvelki bombardıman tayyarelerinin saatta 160

⁴ Ayrıntılı bilgi için bk. Turbiville, G.H. (1989). *The Voroshilov Lectures; Materials from The Soviet General Staff Academy*, 1. Washington DC.; National Defence University Press.

⁵ Ayrıntılı bilgi için Zaparii, V.V. & Mel'nikov, N.N. & Gizhevskii, B.A. (2021). Soviet Metallurgy Contribution to the Creation and Serial Production of the Kliment Voroshilov (KV) Soviet Heavy Tank (1939–1941). *Steel Transl.* 51, 593–599. doi: 10.3103/S0967091221090126. (in Russ) The Author(s), 2021, *Izvestiya Vysshikh Uchebnykh Zavedenii, Chernaya Metallurgiya*, 64 (9), 651–659. doi: 10.17073/0368-0797-2021-9-651-659.

kilometre, ve en yeni avcılarının 260-280 kolimetre sürat yapması büyük muvaffakiyet sayılıyordu dersek anlaşılır ki şimdiki ihtiyaca göre bunlar ne kadar geri kalmıştır. Bunun için ikinci olan mesaisi sovyet tayyare sanayiinin yeni baştan düzelmesi devresi olmuştur. Bu günki sovyet tayyare parkı ihtiyacı nazara alınırca sovyet sanayiine düşen büyük vazifenin ehemmiyeti derecesi kolay anlaşılır. Bu maksat pek iyi ifa edilmiştir. Yavaş yavaş eski süratsız makinalar süratlılere tahvil edildi. Kolay manevra yapabilenler tercih olundu. Kadrolar da ona göre yenileşti, yeni materyellere alıştırdı, bu materyeller tetkik ve tecrübe ettirildi. Nihayet tayyarecilikte her milletten ileri gitmek yolundaki arzumuzun tahakkuk edeceğine kat'i kanaatımız vardır. Buna göre tedbirler de tedbirler aldık” diyen Voroşilof'un sözünü tahakkuk ettirmeğe çalışıyorlar.

Sovyetlerin tayyarecilikteki muvaffakiyetleri avrupa sanayi alemince de tanınmış bulunmaktadır. İvining Standart diyor ki: “Rus tayyarecileri almanlardan ehildirler. Hakikatta Sovyet Devleti havaların hükümdarlığını ilan edebilir. Ruslar bu şöhreti kendilerine kutup buzları üzerindeki uçuşlarla temin ettirler. Onların yeni askerî tayyareleri inşaatı fevkaladde güzeldir. Amerika mutahassısları alman ve sovyet tayyarelerini tetkik ederek demişlerdir ki: inşaat bakımından rus tayyareleri mütefeviktir. Ruslar dünyanın en büyük hava sanayiine maliktirler.”

Diğer bir İngiliz gazetesi Stor da: İngiliz askerî mutahassısları beyan ediyorlar ki sovyetler dünyanın en güzel tayyare kuvvetlerine maliktir. Hava ordularının kara kuvvetlerle oordination'u bakımından en büyük muvaffakiyet sovyetlerindir.” diyor.

Sovyetlerin tayyareciliğe çok ehemiyet verdikleri muhakkaktır. Ezcümle bu işle Stalin yakından alakadar olmakta ve tayyarecilerin tehzatlarında noksan olmamasına itina edilmesini daima istemekte ve “Bizim tayyalerimiz çok sade olmalıdır ki onları orta ehliyetle adamlar dahi her dürlü manevralar için kolay kullanabilsinler.” direktifile hangi vasıftaki tayyareleri tercih ettiklerini göstermektedir. Yine evsaf bakımından azamî tekâmül haddine varmak istedikleri diğer bir nokta da tayyarelerin kolayca yere inebilmesi ve küçük ve dar yerlerde inmek kabiliyetini haiz olmasıdır ki bunu bilhassa Stalin ehemmiyetle takip etmekte ve tayyare mühendislerle bu mevzu üzerinde çalışmaktadır. Staline göre bu maksat tayyare kanatçıklarında yapılacak tadilatla ancak temin olunabilir.

Sovyetler tayyareden ziyade tayyareci yetiştirmeğe ehemmiyet vermektedirler. Buna misal olmak üzere yine Stalinin “Makinalar bir arızaya uğradığı zaman tayyarecilerin hemen makinayı terkederek paraşütle yere inmelerini daima tavsiye ettiği, tayyarecinin her havada uçabileceği zihniyetile daima müacdele ederek bunun doğru olmadığını, elbette müsait ve gayrı müsait havaların olacağını, fakat bunları tanımak ve bilmek lazım geleceğini tamime çalıştığı zikredilmektedir. Stalin daima nutuklarında tekrarlar ki: arızaya karşı cidal daima uçmadan evvel alınacak tedbirler peşinde açılmamalıdır. Tayyarelerin bakımı en mühim mes'ele olmuştur. Tayyarecilikte en mühim yer işgal eden bakımdır. Bakımı iyi, teknik bütün tertibatı yerinde olan tayyarelerde arıza olmaz.

Hava ordusu teşkilatında Stalinin en büyük hizmeti hava ordusunda Parti Komiserlerini tayyareciler meyanından intihap etmesi olmuştur. Bu sayede tayyare kuvvetlerini bolşevikleştirmiş ve Komiserler de bizzat uçuş kadrosu içine girmiş bulunuyorlar.

Sovyet Hükümeti tayyareciliğinden üç şey istiyor: azamî sürat, azamî yükseklik ve azamî uzak mesafelere uçmak, yani fazla müddet havada kalmak. Bu üç mühim esasda hülasa edilen son teknik sovyet sanayiini harekete getiren ideal olmuştur.

Son senelerde Çkalof'un kutup seyahati, Amerika seyahati (Gormof), Moskova-Vladivostok seyahati yapan Kokinaki'nin muvaffakiyetleri, Rodina tayyaresile uzaklık rekorunun kırılması (Grizadubova, Ossipekka, Rafkova üç kadın), kezalik Kokinaki'nin yaptığı (1.200 metro) yükseklerle uçuş rekorları sovyet sanayiinin dünyaca tanınmış muvaffakiyetleridir.⁶

Sovyetlerin orta sınıf tayyarecileri binlerce kilometre mesafelere gitmekte, en yükseklerle çıkmaktadırlar. Bunlar kendileri için artık aleladde işler telekki ediliyor.

Üçüncü beş senelik planın irişmek istediği gayeler şunlardır: Tayyarelerin süratlerini yükseltmek, modern seri tayyarelerinin bu gün vasıl olduğu 450-500 kilometre sürati geçmek, azamî yüksekliğe varmak, sefer muhiti ve mesafesini artırmaktır.

22 ve 39 numaralarla anılan (OSSO) Avishim fabrikalarile diğer askerî sanayi mühendislerinden bir takımı son zamanlarda büyük nişanlarla taltif edildiler. Bunların askerî tayyarecilikte yeni inkişaf lar ve tekemmüller temin etmiş olacaklarına inanırım.

Motör fabrikaları daha kuvvetli motor yapmağa çalışıyorlar. Kezalik gece uçuşları için daha hassas motörler ve tayyareler isteniyor.

Şurası muhakkaktır ki sovyet tayyareciliği terekki etmektedir. Mevcut kuvvete gelince, bu hususta selahiyettar ağızların sözlerinden ancak az vazih bazı rakamlar öğreniyoruz. Bu bapta elde edilen ve merbut cetvellerde gösterilen tayyare mevcudu ile sovyet tayyare ve motör sanayii hakkındaki malumat Voroshi洛夫'un verdiği malumata da az çok tevaful etmektedir. Saygılarımla arz ederim. Moskova, 21 Mart 939. Büyük Erkânı Harbiyeye de yazılmıştır”.

3. VOROŞLIOV'UN KOMÜNİST PARTİ 18. KONGRESİ'NDE YAPTIĞI KONUŞMADAKİ BAZI GÖRÜŞLERİ

Voroşilov'un kongrede yaptığı konuşmanın çalışmamıza esas teşkil eden önemli satırbaşları şunlardır:

- Diğer ülkelerin Sovyetler hakkında tezviratta bulunmalarına yapılan hamasi vurgular,
- Orduda 1934'ten 1939'a kadar gerçekleştirilen reformlar,
- Bu reformlarla yapılan değişim ve gelişimlerin oran ve rakamlar bazında istatistikleri,
- Sovyet ordusunun personel mevcudu,
- Askeri kadroların gençleştirilmesi ve sayısının artırılması,
- Askeri personelin mali, özlük ve sosyal imkanları,
- Ordu için askerler kadar mühendis, teknisyen vb. diğer insan unsurunun da önemli olduğu,
- Sovyet askerlerinin diğer ülkelerin aksine politikayla ilgilenmeleri gerekliliği,
- Askerlerin Komünist Parti, Lenin ve Stalin'e sadakatleri,
- Askeri okul ve akademi sayısı,

⁶ Konu hakkında bilgi için bk. Swift, A. (1998). The Soviet World of Tomorrow at the New York World's Fair, 1939. Cansas: *The Russian Review*, 57(3), 364-379. Ayrıca belgede verilen bu örnekler, Voroşilov'un konuşmasına dair metinde de geçmektedir. (The Land of Socialism, s. 282).

- Askeri öğrenciler için çok sayıda kitap ve gazete temini; sosyal imkanların geliştirilmesi,
- Sivil okullarda askeri fakültelerin varlığından söz etmesi,
- Sovyet askeri havacılığıyla ilgili istatistiki bilgiler ve bunların eğitimine dair görüşleri,
- Uçak, gemi ve diğer silah ve ekipmanların sayısının artarken niteliklerinin de geliştirilmiş olması,
- Diğer ülkelerin sürekli silahlanma ve orduyu büyütme politikaları,
- İkinci Dünya Savaşı henüz başlamamışken yakın bir zamanda büyük bir harbin çıkacağına dair öngörüsü.

Voroşilov'a göre "zafer kazanmış olan Sosyalizmin ülkesi" dünyadaki en barış sever ülkeydi ve diğer "emperyalist ülkeler tarafından kuşatılmıştı". Sovyetlerin dostları ve diğer barış sever ülkeler ise emperyalistlerin saldırgan tutumlarına karşı askeri bir tedbir geliştirme konusunda zaafiyet içerisindedi. Bu hususta, Sovyetler yalnızca kendisine güvenmek zorundaydı (The Land of Socialism, s. 270).

Voroşilov'un konuşmasında dikkat çektiği bir husus da Alman dergisi Die Deutsche Wehr'de yayınlanan bir makaledeki verilere göre özellikle Almanya barış döneminde asker mevcudunu ileri derecede artırmıştı. Ona göre bu makaledeki veriler her ne kadar tutarsız olsa da ABD, İngiltere, Fransa, Japonya, İtalya, Çekoslovakya, Polonya, Romanya, Yunanistan gibi ülkeler barış döneminde asker mevcutlarını ve silahlanmayı artırarak barış ortamını tehdit ediyordu. Buna mukabil Sovyetlerin güvenlik ihtiyacı artıyor ve ikinci bir evrensel savaşın çıkmasına muhakkaktı (The Land of Socialism, s. 270-271).

Çıkması muhtemel bu büyük savaş için Sovyetler tarafından yapılması gereken en önemli şey, güçlendirilmiş Kızıl Ordu'nun yanında güçlendirilmiş Kızıl Donanma'ya da sahip olmaktı. Ayrıca Sovyet ordusunun daha da mükemmelleştirilerek hazır bulunuşluluğunun sağlanması gerekiyordu (The Land of Socialism, s. 274).

Voroşilov, Sovyet ordu yapılanmasıyla ve orduda yapılan reformlarla ilgili bilgiler de vermiştir. Sovyet ordusu daha önceki bölgesel yapılanması nedeniyle güncel durumda başarısız olabilirdi. Stalin'in yaptığı bazı radikal reformlarla bölgesel bir ordu yapılanmasından kadrosal bir yapılanmaya geçilmiş olması benimsenmesi gereken tek doğru prensipti ve bu iş Stalin tarafından gerçekleştirilmişti. Ayrıca tüm askeri komiserliklerin de yeniden organize edilmesi; bölge askeri komiserliklerinin sayısının üç buçuk kata kadar artırılması, bu sayede asker alma işlemlerinin ve mobilizasyonun iyileştirilmesi de Stalin tarafından yapılan önemli işlerden biriydi. Ayrıca ordunun eğitim işlerinin idaresi için Kalinin ve Orel olmak üzere iki yeni askeri bölge kuruldu. Bunların dışında sınır savunması için yapılan tahkimatlar daha da güçlendirildi ve tahkim edilmiş bölgelerdeki özel birliklerin sayısı artırıldı. Ek olarak Kızıl Ordu'nun problemleriyle ilgilenmek üzere yüksek bir askeri konsey de kuruldu. Son olarak da donanma için savaş gemileri, denizaltılar, uçaklar ve deniz araçları inşaa edilip, mevcut olanlar da modernize edildi (The Land Of Socialism, s. 274-276).

Voroşilov yukarıda Stalin tarafından gerçekleştirilen reformlardan bahsettikten sonra Kızıl Ordu'nun "faşist" ülkelere geri kalmadığını ve hatta daha ileride olduğunu ve geride kalmak gibi bir haklarının da olmadığını ifade etmiş ve ordudaki asker mevcudu ve teçhizatındaki artışın oranlarını vererek konuşmasına devam etmiştir (The Land Of Socialism, s. 278, 279).

3.1. Voroşilov'un Sovyet Askeri Havacılığıyla İlgili Görüşleri

Voroşilov'un, konuşmasında Sovyet askeri havacılığıyla ilgili söylediklerinin başında ülkesinin hava saldırılarına karşı aktif olarak savunmanın önemi vardı. Voroşilov'a göre bu konuya ciddi bir önem verilse bile yapılması gereken işler yapılmış olanlarla sınırlı değildi. Bununla birlikte, mevcut durumda Sovyetlerin önemli merkezlerinin hava savunmasında da

belirgin bir iyileşme vardı. Bu husustaki gelişmeler için sadece uçaksavar silahlarının sayısındaki artışa bakmak kafi idi. Uçaksavar silahları ve buna dair ekipmanlar önceki döneme göre %125 arttı. Uçaksavar silahlarının teknik özellikleri de geliştirildi. Ateş gücü, menzil ve hedeflere karşı duyarlılık gibi konularda büyük bir gelişme kaydedildi. Hava savunması için yeni uçaksavar topçu ve füze sistemlerinin geliştirilmesine hususen önem verildi. Bu sistemlerle donatılan bölgelerde hava savunması açısından Sovyetlerin becerileri de önemli ölçüde arttı (The Land Of Socialism, s. 280-281).

Sovyet uçaklarında kaydedilen gelişmeleri ise yüzdelik artış olarak şu şekilde göstermiştir:

Uçak Tipi	Hız	İrtifa	Menzil
Avcı Uçakları	%56.5	%21.5	
Bomberlar (Kısa Menzilli)	%88	%83	%60
Bomberlar (Uzun Menzilli)	%70	%77	%61
Keşif ve Muharebe Uçakları	%67	%23	%45

(The Land Of Socialism, s. 282)

Voroşilov'a göre uçak kabiliyetindeki bu değişim, çeşitli türlerdeki askeri uçakların oranında da bir değişiklik olduğunu gösteriyordu. Buna göre Sovyet ordusundaki ağır bombardıman uçaklarının oranı %10.6'dan %20.6'ya, yani iki katına çıkarken hafif bombardıman, muharebe ve keşif uçaklarının oranı ise %50.2'den %26'ya, düşürüldü. Yine Voroşilov'un verdiği bilgilere göre avcı uçaklarının oranı %12.3'ten %30'a çıkarken; ağır bombardıman uçakları ile avcı uçaklarının oranı da iki katından daha fazla arttı. Voroşilov, bu saydığı değişimleri, Sovyet hava kuvvetlerinin daha güçlü hale gelmesi ve vurma etkisinin de buna bağlı olarak artması şeklinde yorumluyordu. Ona göre, 1934 yılında hava kuvvetleri bir uçuşta toplam 2 bin ton bomba taşıyabiliyorken, artık %208 daha fazlasını taşıyabiliyordu. Bu da demek oluyor ki Sovyet hava gücü "eğer ki düşman bir delilik yapıp da Sovyet ülkesine ayak basmaya kalkarsa, onlar için gayet etkili bir Sovyet deli gömleği" olarak hizmet edebilecek kapasitedeydi (The Land Of Socialism, s. 282, 283).

Voroşilov'a göre hava kuvvetlerindeki makineli tüfeklerin ateş gücü de artmıştı. 1934 yılında uçaklarda kullanılan makineli tüfeklerin dakikada ateşleyebileceği toplam mermi sayısı 100 olarak kabul edilirse, 1939'da bu sayı 400'dü.

Buradan itibaren de sadece yüzdelik bilgi ve oranlarla konuşmak yerine Sovyetler'in sahip olduğu uçakların ne tür uçaklar olduğuna, bunların azami hızlarına, irtifa kabiliyetlerine ve menzillerine dair daha anlaşılabilir rakam ve örneklerle devam edeceğini söyler. Buna göre Sovyet üslerinde, "sadece avcı uçakları değil, saatte 282 kilometreden daha yüksek hızlara ve 14-15 bin metre irtifalara çıkma kabiliyetine sahip bombardıman uçaklarıyla" bile karşılaşılabilirdi. (The Land Of Socialism, s., 283).

Uçakların menzili konusunda, Moskova Büyükelçiliği'nin verdiği bilgilerde de geçtiği gibi, Valery Chkalov, Gromov, Baidukov, Yumashev, Belyakov, Danilin, Kokkinaki, Brandyinski, ayrıca kadınlardan, Grizodubova, Ossipenko ve Raskova'nın icra ettiği kutup yolculuğu, Amerika seyahati vb. gibi başarıları, "Sovyet Hava Kuvvetleriyle ilgili söylenecek her şeyden daha etkiliydi". (The Land Of Socialism, s. 282, 283).

Voroşilov'a göre Sovyet Hava Kuvvetleri, oldukça karmaşık bir silahı temsil ediyordu. Askeri etkinliği ise komutanlardan mühendislere, teknisyenlerden tüm personelin bilgi, beceri ve enerjilerine ve meteorolojik koşullara büyük ölçüde bağlıydı. Askeri havacılıkla ilgili son söz olarak da "Yine de, muhteşem pilotlarımız ve diğer personelimiz sayesinde Kızıl Hava

Kuvvetlerimiz, kendi özel alanlarında ve taktikte yüksek bir verimlilik seviyesi göstermektedir. Bu daha önce birçok kez pratiğinde kanıtlanmışır” demiştir. (The Land of Socialism, s.294).

3.2. Voroşilov'a Göre Sovyet Askeri Personel Durumu ve Eğitimi

Voroşilov'a göre, “faşist ülkeler”, Sovyet ordusunu personel gücü ve bunların eğitimi bakımından zayıf olarak lanse ediyordu. Konuşmasının şu ana kadarki kısmında ordunun son beş yılda organizasyon, silahlanma ve teknik donanım açısından yaşadığı değişiklikleri anlattığını; buna göre ordularının nicelik ve nitelik açısından tamamen değiştiğini söylüyordu. Kızıl Ordu'nun muharebe ve askeri gücünü belirleyenlerin ordunun personeli, komutanları, komiserleri, politik çalışanları, mühendisleri, sipercileri, cerrahları, subayları, yani insani unsuruydu. Personel olmadan, teknik bir işe yaramazdı. Fakat teknik, onu anlayan ve onda ustalaşan insanların ellerinde büyük bir gücü (The Land of Socialism, s.283, 284).

Kadrolar ise tartışmasız her şeyi belirlerdi. Bu nedenle, Parti Merkez Komitesi ve hükümet, askeri kadroların sayısını artırmaya ve Lenin ve Stalin'in “büyük” davası ve ülkelerine yüksek bir askeri görev duygusuyla bağlı olan bu kişilere büyük önem veriyordu. “Onlar, Kızıl Ordu'yu, organizasyon, silahlanma ve askeri etkinlik gücü açısından yenilmez, birinci sınıf ordu; ruh, politik ve ahlaki güç açısından da benzersiz kılan kişilerdi” (The Land of Socialism, s. 284).

Voroşilov, konuşmasının devamında ordunun “ajan ve hainlerden temizlenmesinin” önemini vurgulamıştır. Buna göre Kızıl Ordu, Stalin sayesinde “alçaklardan” temizlendi. Eğer ki, “faşist yöneticilerin” ve onların “Tukhachevsky'ler, Yegorov'lar ve Orlov'lar”⁷ gibi “hizmetkarlarının” ordu ve ülkeye ihanet etmeye devam etmelerine izin verilseydi, tabii ki kendi güvenilir ajanlarına sahip yabancı ordular da Sovyetler üzerindeki karanlık işlerine kolayca devam edebileceklerdi. Sonuçta, eğer “içeriye alacak bir adam varsa bir hırsızın içeri girmesi de kolay olacaktı” (The Land of Socialism, s. 284).

Voroşilov, ordunun niteliğinin geldiği noktayı Hasan Gölü Muharebesi'yle örneklendirir. Buna göre, Sovyet topraklarına göz diken olursa 29 Temmuz-11 Ağustos 1938'de Japonlarla bir sınır çatışmasının yaşandığı Hasan Gölü Muharebesi'ndeki başarıları yeterli bir cevaptı.⁸ Tehdit devam ederse Sovyet ordusu tarafından daha iyi örnekler de ortaya koyulabilirdi. Konuşmanın devamında Voroşilov'un belirttiğine göre Kızıl Ordu'nun asker mevcudu ve teçhizat büyüklüğü iki kat arttı. Ordudaki yaş ortalaması ise düşürüldü. Doğal olarak lider kadrolarının sayısı da buna paralel olarak artış gösterdi. 1934'ten 1939'a kadarki artış aşağıdaki gibi gerçekleşti:

- Piyade birliklerinin komuta ve diğer üst düzey personeli, topçu birlikleri dahil olmak üzere %118,
- Süvari birlikleri %66,
- Zırhlı araç ve tank birlikleri %154,
- Topçu birlikleri %124.5,

⁷ Stalin'in 1938'de gerçekleştirdiği Büyük Tasfiye hareketinde yargılanan, idam edilen ya da hapiste ölen asker, istihbaratçı vb. gibi isimlerden bazılarıdır. Büyük Tasfiye'nin ölüm bilançosu için bk. Ellman, M. (2002). *Soviet Repression Statistics: Some Comments. Europe-Asia Studies*, 54(7), 1151-1172.

⁸ Voroşilov Hasan Gölü Muharebesi'nden övgüyle söz etse de, SSCB ordusunun insan kaybı muharebeyi kazanmasına rağmen beklenenden fazla olmuştur. Hasan Gölü Muharebesiyle ilgili bilgi için bk. Krlvosheyev G.F. (1993). *Soviet Armed Forces Losses In Wars, Combat Operations And Military Conflicts A Statistical Study*, pp. 63-70. Moscow: Military Publishing House.

- Genel olarak havacılık personeli, mühendisler, ustabaşılar ve yardımcıları dahil olmak üzere %148,

- Sadece hava personeli %184,

- Havacılık mühendisleri %801.

Voroşilov'a göre, barış zamanında Kızıl Ordu, yüz binlerce Sovyet vatandaşının, "düşmanı yenme sanatının" yanı sıra, en alt rütbeden en yükseğe kadar, politika öğrenerek, bilgisini mükemmelleştirerek ve Marksizm-Leninizm teorisini öğrenerek yetiştirildikleri, özel uzmanlıklar öğrendikleri devasa bir okulu temsil ediyordu. Ancak herkesin daha fazla çalışması ve eldeki mevcut güç ve başarılarla yetinilmemesi gerekiyordu. (The Land Of Socialism, s. 286).

Voroşilov konuşmasında, subay yetiştirme ve askeri okullarla alakalı olarak ise Kızıl Ordu'nun komutan ve ordunun çeşitli uzmanlarını yetiştirmek, yani Kızıl Ordu'yu yenilemek için iyi bir sistemleri olduğunu, bu sistemin de gayet mükemmel çalıştığını söylemiştir. Askeri okul sayılarıyla alakalı da kara birlikleri için 63 okulun var olduğunu, bu okullarda binlerce "mükemmel Sovyet gencinin" öğrenim gördüğünü, bunların yetiştirildikten sonra Lenin ve Stalin'in partisine sadık ve politik açıdan iyi eğitilmiş genç subaylar (teğmen) olarak Kızıl Ordu'ya teslim edildiğini anlatmıştır. Sovyet havacılık eğitimiyle ilgili olarak da Voroşilov'un anlattığına göre Sovyet Hava Kuvvetleri, 32 uçuş okulu ve havacılık mühendisliği okullarının mezunlarıyla güçlendiriliyordu. Aynı zamanda Komünist Parti ve Genç Komünistler Birliği bu okullara 20 binden fazla seçkin üye veriyordu. Gençler burada gelecekteki "kızıl pilotlar", rasıtlar ve havacılık uzmanları olmak için öğrenim görüyorlardı. Bu havacılık okullarının ve diğer askeri okulların öğrencileri, özel müfredatlarının yanı sıra sosyal ve politik konularda da ders alıyorlardı. Son beş yılda, çeşitli okullardaki kayıtlı kişi sayısı şu şekilde artmıştı: Kara okulları %117,8, sadece askeri politika okulları %273,3, Hava Kuvvetleri okulları %187. (The Land Of Socialism, s. 286-287).

Voroşilov'a göre subay okulları Kızıl Ordu'ya çok iyi eğitilmiş komutanlar sağlıyordu. Bu durumun özellikle son birkaç yıl için hususen doğru olduğunu söylemiştir. Çünkü ona göre bu okullara giren neredeyse tüm öğrencilerin tam (bazı eksiklikleri olsa da) bir ortaöğretim eğitimi vardı. Ancak bunların yanı sıra orduya, ki bunlar büyük sayıda olmak üzere, üniversite eğitime sahip komutanlar ve çeşitli yüksek beceriye sahip uzmanlar da gerekmekteydi. Bu amaçla, Kızıl Ordu'nun 14 askeri akademisi ve altı sivil üniversitedeki askeri fakülte, toplamda 20 binden fazla komutan, politik çalışan, mühendis, cerrah ve diğer kişileri barındırmaktaydı. (The Land Of Socialism, s. 286-287).

Voroşilov'un konuşmasında bahsettiğine göre askeri akademiler ilgili programlarda akşam kursları ve yazışma kursları düzenlemekteydi. Orduya bağlı 15 bin kadar komutan ve diğer lider personel bu kurslara kayıtlıydı. Ayrıca ordu birliklerine alt kademe komutanlar yetiştiren ve yılda yüz binlerce kişiye eğitim veren alay okulları ve kursları da mevcuttu. Voroşilov'a göre bu okullar, askeri organizasyonun omurgasını oluşturan, personelin doğrudan ve yakın üstleri olan personeli üretiyor ve bunlar barış ve savaş zamanında askeri hayatın tüm sevinç ve zorluklarını paylaşıyordu. Hasan Gölü'nde sergilendiğini söylediği "harika performansın" kaynağı da buralardaki eğitimlerdi (The Land Of Socialism, s. 286-287).

Voroşilov, orduda yedek kadronun önemi ve asker yetiştirmenin zorluklarını anlatırken kendi ülkesi ve diğer ülkeleri şu sözlerle mukayese etmiştir: "Yedek kadrolarla ilgili bir kelam... Barış zamanında ordunun personeli ne kadar büyük olursa olsun, savaş zamanında ordunun gereksinimlerini tam karşılayamaz. Bu, komuta, politik ve diğer lider personel için bir kadro yedekleme çalışmasını ve onları uygun düzeyde eğitimde tutmayı gerektirir. Savaş zamanında subay gereksinimlerini karşılamak, kapitalist ülkelerin ordularının karşılaştığı en çetrefilli sorundur. Biz böyle bir zorluk yaşamıyoruz. Genel ve esas olarak, ordunun komuta ve diğer lider personel gereksinimlerini karşılamak ve savaş zamanında onları yenilemek konusundaki sorunu çözdük" (The Land Of Socialism, s. 286-287).

3.3. Voroşilov'a Göre Ordu ve Siyaset İlişkisi

Voroşilov'a göre bir Sovyet askeri, diğer ülkelerdeki yasağın aksine kendi ülkesinde siyasetle ilgilenmeli ve çok yüksek düzeyde politik bilince sahip olmalıydı. Ordularının başarısı da her bir askerin politik açıdan son derece iyi bir eğitimden geçirilmesinden gelmekteydi. Zira, bütün “burjuva ülkelerin” orduları, en azından bu ülkelerin küçük olanları, askerlerinin politikaya katılmalarını kati bir suretle yasaklıyordu. Bu ülkelerde askerler politikaya katıldıklarında cezalandırılırlardı. Kızıl Ordu politik bilincinin ve politik faaliyetin gücü sayesinde diğer ordulardan daha güçlüydü. Bu nedenle Kızıl Ordu'nun komuta ve diğer personelinden beklentisi şuydu: “Eğer görevinizde yararlı ve astlarınıza faydalı olmak istiyor, halkınıza ve Lenin ve Stalin'in davasına samimi bir şekilde hizmet etmek istiyor, gerçek bir Bolşevik Leninist olmak istiyorsanız, çalışın. Sıkı çalışın. Bilginizi sürekli olarak geliştirin. Alanınızı avucunuzun içi gibi bilmelisiniz, aksi takdirde size emanet edilen işle başa çıkamaz ve astlarınızın gözünde rezil olursunuz. Ve en önemlisi, kesinlikle politik olarak eğitilmiş olmalı ve bir Bolşevik gibi etkin olmalısınız. Sadece işinizde iyi bir uzman olmakla kalmamalısınız (mükemmel olmasanız da iyi olmalısınız) aynı zamanda sosyalist devletin iyi bir vatandaşı olmalı, politik bilgiye hakim olmalı ve sosyalist devletin yararlı bir münşii olmalısınız”. (The Land Of Socialism, s. 286).

Voroşilov yukarıda saydığı gerekliliklerin Kızıl Ordu'nun tüm personeli tarafından her zaman dikkatlice yerine getirilmemesinden yakınırken yine de Marksizm-Leninizm konusunda Kızıl Ordu personelinin eğitiminde büyük işler yapılmaya devam ediliyor ve bu çalışma başarıyla sürdürülüyor demıştır (The Land Of Socialism, s. 286).

3.4. Voroşilov'a Göre Sovyet Ordusu Personelinin Maaş, Özlük, Kültürel ve Sosyal İmkanları

Voroşilov, Kızıl Ordu personelinin maddi koşullarının çok yüksek bir düzeyde olduğunu belirtir. Ona göre, personelinin beslenme, teçhizat, barınma ve diğer gereksinimlerini karşılamak, her zaman ve her koşulda en önemli konulardan biri olmuştu. Bunlar, komutanlar, komiserler ve politik personel tarafından kesintisiz olarak önemsenmekteydi. Subay kadrosunun maddi koşullarındaki son beş yıldaki pozitif değişimini şu şekilde belirtmiştir (The Land Of Socialism, s. 288, 289):

Ana rütbelerdeki maaş artışları.

	1934 Ruble	1939 Ruble	Artış Yüzdesi
Müfrez Komutanı	260	625	240
Bölük Komutanı	285	750	263
Tabur Komutanı	335	850	254
Alay Komutanı	400	1200	300
Tümen Komutanı	475	1600	337
Kolordu Komutanı	550	2000	364

Voroşilov, konuşmasında, ordudaki kültürel faaliyetlerin önemine de değinmiştir. Ona göre Kızıl Ordu'da kültürel faaliyetler son beş yılda büyük ölçüde artırılmış ve bu durum tüm ordunun kültürel gelişimi üzerinde son derece olumlu bir etki yapmıştı. Bu hususta şu sayıları

vermiştir: “1934 yılında 15.091 Lenin köşemiz⁹ vardı; 1939 yılında ise 26.435 oldu. 1934 yılında 1.336 kulübümüz vardı; şimdi ise 1.900 tane bulunmaktadır. 1934 yılında 142 Kızıl Ordu Merkezi’ne sahiptik, şu anda ise 267 tane bulunmaktadır” (The Land Of Socialism, s. 288, 289).

Voroşilov’un belirttiğine göre Kızıl Ordu’da yine son beş yılda radyo, sinemalar ve seyyar sinemalar konusunda büyük bir artış yaşanmıştı. Bu kapsamda mevcut durumda ordu bünyesinde 350 bin tane radyo alıcı noktası bulunmaktaydı (The Land Of Socialism, s. 288, 289).

Voroşilov’un Kızıl Ordu kütüphanelerinde bulunan kitap sayısı hakkında verdiği bilgiler de bir hayli ilginçtir. Buna göre Kızıl Ordu kütüphanelerinde toplamda 25 milyon cilt kitap bulunmaktaydı. Ayrıca Kızıl Ordu personeli günlük gazetelerden 1.725.000 kopyaya aboneydi ve süreli yayınlardan 471.500 kopyaya ulaşabilmekteydi. Kültür ve eğitim çalışmalarına yapılan harcamalar ise 1934 yılındaki 72 milyon rubleden 230 milyon rubleye yükselmişti (The Land Of Socialism, s. 288, 289).

Voroşilov, Kızıl Ordu’nun kültürel ihtiyaçları ve bu anlamda diğer kurumlarla yapılan işbirlikleri hakkında da bilgiler vermiştir. Dediğine göre kültürel ihtiyaçları karşılamak için yapılan çalışmalarda Sanat İşçileri Birliği önemli bir rol oynamaktaydı. Tüm tiyatrolar, konser ve tiyatro grupları, en iyi müzisyenler, aktörler, şarkıcılar vb. de yeteneklerini “son derece istekli bir şekilde” ordu için sergilemekteydiler. Bilim insanları, teknologlar, mühendisler ve diğer uzmanlar da konferanslar vererek personelin ihtiyaçlarını karşılamak suretiyle Kızıl Ordu’ya “değerli hizmetler” sunmaktaydı. Voroşilov bu kısım ile ilgili sözünü ise şu cümleyle tamamlamıştır: “Kızıl Ordu, dostlarını minnettarlık ve takdirle ödüllendirir” (The Land Of Socialism, s. 288, 289).

4. ARŞİV BELGESİ VE VOROŞİLOV’UN KONGRE’DEKİ KONUŞMA METNİNİN İLİŞKİSİ

Girişte belirtildiği gibi, arşiv belgesinde (TDA, 34835/137583/123, 21.03.1939) yalnızca Voroşilov’un bir nutuk verdiği söylenmiş, yaptığı konuşma İngiliz Evening Standart, Stor vb. gazetelerden ve çeşitli kaynak ve çevrelerden alınan bilgilerle tafsil edilerek aktarılmış ancak bu nutkun nerede ve ne zaman yapıldığı belirtilmemiştir.

Belge tarihi göz önüne alındığında bu nutuk Komünist Parti’nin 18. Kongresi’nde yapılmıştır. Bu minvalde belge ile konuşma metni incelendiğinde örnek olarak, iki metinde de Rus hava kuvvetlerinin bazı başarılarından şöyle söz edildiği görülebilir:

Arşiv Belgesi	Kongredeki Konuşma
Son senelerde Çkalof’un kutup seyahati, Amerika seyahati (Gormof), Moskova-Vladivostok seyahati yapan Kokinaki’nin muvaffakiyetleri, Rodina tayyaresile uzaklık rekorunun kırılması (Grizadubova, Ossipekka, Rafkova üç kadın), kezalik Kokinaki’nin yaptığı (1.200 metro) yükseklerle uçuş rekorları sovyet	Uçaklarımızın menzili konusunda, Sovyetler Birliği Kahramanı Valery Chkalov’un, Sovyetler Birliği Kahramanları Gromov, Baidukov, Yumashev, Belyakov, Danilin, Kokkinaki ve geç Brandyinski’nin ayrıca kahraman hava kadınlarımız, Sovyetler Birliği Kahramanları Grizodubova, Ossipenko ve

⁹ Bu köşeler, SSCB’nin bir propaganda araçlarından biriydi. Okul, hastane, müze vb. yerlerde bir kültür ortamı yaratmak üzere “Kızıl Köşe”, “Stalin Köşesi” ve “Lenin Köşesi” gibi köşeler kuruyordu. Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bk. Özdemir, B. (2021). Sovyetler Birliği’nde Propaganda ve Ajit-Trenler, İstanbul: *Rusya Araştırmaları Dergisi*, 6, 89-109.

sanayiinin dünyaca tanınmış muvaffakiyetleridir.	Raskova'nın eylemleri tarafından söylenenlerden daha etkileyici bir şey söylenemez. (The Land Of Socialism, s. 282, 283)
--	--

Arşiv belgesinde Sovyet havacılığının ve askeri kadroların yenilenmesiyle ilgili “Yavaş yavaş eski süratsız makinalar süratlılere tahvil edildi. Kolay manevra yapabilenler tercih olundu. Kadrolar da ona göre yenileşti, yeni materyellere alıştırıldı, bu materyeller tetkik ve tecrübe ettirildi. Nihayet tayyarecilikte her millettten ileri gitmek yolundaki arzumuzun tahakkuk edeceğine kat’i kanaatımız vardır. Buna göre tedbirler de aldık diyen Vorosilov...” şeklinde bir ifade geçerken, Vorosilov’un kongredeki konuşma metninde de uçaklarının menzil ve diğer kabiliyetlerinden (The Land Of Socialism, s. 280-283) ve ordunun kadrolarının yenilenmesiyle ilgili yapılan reformlardan bahsetmesi (The Land Of Socialism, s. 284) belge ile konuşma metni arasındaki içerik tutarlığını göstermektedir.

Bu gibi örneklerden yola çıkıldığında arşiv belgesinde kastedilen nutkun kongrede yapıldığına şüphe kalmamaktadır.

SONUÇ

Bu çalışmada, arşiv belgesinde kastedilen nutkun Komünist Parti 18. Kongresi’nde gerçekleştirildiği ortaya kondu. Moskova Büyükelçiliği’nin kongre bitiş tarihiyle aynı tarihte (21 Mart 1939) böyle bir konuşmanın yapıldığına dair Türkiye’yi erken bir tarihte bilgilendirmesine dikkat çekildi.

Kongrede geçen konuşmanın makalemize esas teşkil eden satır başları kimi yerde tarafımızca aktarılacak ve kimi yerde de tercümesini alıntılama suretiyle Vorosilov’un görüşleri ve Sovyet ordusuna dair verdiği bilgiler araştırmacıların istifadesine sunuldu.

Vorosilov’un paylaştığı oran, rakam ve istatistiki verilerin sağlanması ise makalemizin konusu olmadığı için yapılmamıştır. Ayrıca Vorosilov’un bu konuşmasının bir propaganda konuşması olduğu gözden kaçırılmamalı ve burada verdiği bazı bilgi ve öne sürdüğü iddialara ihtiyatlı yaklaşılmalıdır. Zira bir propaganda konuşmasında gerçekleştirildiği beyan edilen reformlarla gerçek durum arasında farklılıklar olması muhtemeldir ve bunun incelenmesi ise ayrı bir çalışmanın konusudur. Bu husus bu nedenle bu makalede irdelenmemiştir.

Vorosilov’un konuşmasında verdiği bilgiler her ne kadar bir propaganda konuşmasının ürünü olsa da, bu konuşmadan Sovyetler’in dönemin ve ülkenin atmosferi gereğince orduya, personelin ve teçhizatın nitelik ve niceliğine, askeri okul ve eğitime son derece önem verdiği görülmüştür. Dönemin en önemli teknolojik ürünlerinden biri olan uçaklar ve bunu bir hava kuvveti haline getirecek olan diğer teçhizat ve personelin de Sovyetler için bir övünç kaynağı olarak görüldüğü anlaşılmıştır.

Bu makalede II. Dünya Savaşı öncesi dönemde dünyadaki silahlanma ve askerileşme yarışının Vorosilov özelinde Sovyetler tarafından bir tehdit olarak ne ölçüde algılandığı ve buna dair ne tedbirler alındığı görülmüştür. Buna göre, Vorosilov II. Dünya Savaşı’ndan kısa bir süre önce bu savaşın çıkacağını öngörmüştür.

Etik Beyan

“Kliment Yefremoviç Vorosilov’un Gözünden 1939 Yılı SSCB Ordusu: Personel, Askeri Eğitim ve Askeri Havacılık” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir. Bu araştırma etik kurul kararı zorunluluğu taşımamaktadır. Makale, Etik Kurulları Yayın Etiği Komitesinin (Committee on Publication Ethics – COPE) yazar, hakem ve editörler için belirtilen kurallardan yararlanılarak oluşturulmuş olan Anasay dergisi etik kuralları çerçevesinde yazılmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author declares that they have no competing interest.

Funding: The author declared that this study has received no financial support.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

TDA, 34835/137583/123, 20.03.1939

Makaleler

Anar, Ö.O. (2004). İkinci Dünya Savaşında Türk-Sovyet İlişkileri. Ankara: *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 20(59), 369-412.

Arbaç, İ. (2017). Taksim Cumhuriyet Anıtı'nda Rus-Türk Yakınlaşmasının Sembol Figürü. İstanbul: *Yeditepe Üniversitesi Tarih Bölümü Araştırma Dergisi*, 1(1), 138-161.

Aydoğan, E. (Mayıs 2007). Kliment Yefromoviç Vorosilov'un Türkiye'yi Ziyareti ve Türkiye Sovyet Rusya İlişkilerine Katkısı. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 39 (10), 337-352.

Benhür, Ç. & Yıldız, M.S. (31 Mayıs 2021). Vorosilov, Kliment Yefremoviç, *Atatürk Ansiklopedisi*, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/vorosilov/?pdf=3921> . (son erişim: 20.06.2023, 09.33), Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı.

Ellman, M. (2002). *Soviet Repression Statistics: Some Comments. Europe-Asia Studies*, 54(7), 1151-1172.

Özdemir, B. (2021). Sovyetler Birliği'nde Propaganda ve Ajit-Trenler, İstanbul: *Rusya Araştırmaları Dergisi*, 6, 89-109.

Swift, A. (1998). The Soviet World of Tomorrow at the New York World's Fair, 1939. *Cansas: The Russian Review*, 57(3), 364-379.

Zaparii, V.V. & Mel'nikov, N.N. & Gizhevskii, B.A. (2021). Soviet Metallurgy Contribution to the Creation and Serial Production of the Kliment Voroshilov (KV) Soviet Heavy Tank (1939-1941). *Steel Transl.* 51, 593-599. doi: 10.3103/S0967091221090126. (in Russ) The Author(s), 2021, *Izvestiya Vysshikh Uchebnykh Zavedenii, Chernaya Metallurgiya*, 64 (9), 651-659. doi: 10.17073/0368-0797-2021-9-651-659.

Kitaplar

İnalcık, H. (1992). *Tanzimat ve Bulgar Meselesi (Doktora Tezinin 50. Yılı 1942-1992)*, İstanbul: Eren Yayıncılık.

Krlvosheyev G.F. (1993). *Soviet Armed Forces Losses In Wars, Combat Operations And Military Conflicts A Statistical Study*, Moscow: Military Publishing House.

Kurat, A.N. (1987). *Rusya Tarihi Başlangıçtan 1917'ye Kadar*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

The Land Of Socialism, Today And Tomorrow; Reports and Speeches At The Eighteenth Congress of The Communist Party The Soviet Union Bolsheviks) March 10-21, 1939. (1939), Moscow: Foreign Languages Publishing House.

Sander, O. (2020). *Siyasi Tarih 1918-1994*, Ankara: İletişim Yayınları.

Tellal, E. (2016). Sovyetlerle İlişkiler, B. Oran (ed.). *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar* içinde (Cilt 1, s. 155-176), İstanbul: İletişim Yayınları.

Turbiville, G.H. (1989). *The Voroshilov Lectures; Materials from The Soviet General Staff Academy*, 1, Washington DC.: National Defence University Press.